

БЪЛГАРИЯ СЕ НУЖДАЕ ОТ СВОЯ ТЕРИТОРИАЛНА АРМИЯ

**мл. лейт. о.з. инж. Петър Велчев,
председател на СВВП**

Укрепването на отбранителната система на всяка съвременна държава е съществена част от приоритетните дейности в общата система на националната ѝ сигурност. В този смисъл напоследък все по-често се употребява понятието „военна сигурност”. Известно е, че поддържането на голяма национална армия е нещо много скъпо, което напоследък и най-богатите държави не могат да си позволят. Днес дори великите сили намаляват състава на армиите си, наблягайки най-вече върху качеството им чрез постигане на пълна професионализация. В същото време някои от тях могат изключително бързо да увеличат значително числеността им, ако това е необходимо. Тази гъвкавост („плаващи” структура и численост) се постига лесно, ако голяма част от населението още в мирно време се чувства като неразделна част от армията. До висока степен на военно-патриотична мотивация обаче, се стига само ако се създаде самостоятелна в организационно отношение структура, съставена от граждани-войници, представляващи естествен придатък към действащата армия. Тази структура в напредналите демокрации се нарича Национална гвардия.

Явлението „национална гвардия” възниква по различно време в различни точки на планетата. Днес то се свързва преди всичко с военната история и съвремие на САЩ и Швейцария, но не е непознато като тип военно строителство на много други места по света. Най-ценното при него, може би е, че се създава въоръжена сила, изградена върху принципите на доброволността, двойното гражданско-военно подчинение и териториално-милиционната система. Почти веднага след Освобождението през 1878 г. и ние българите се сдобиваме със своята национална гвардия. Това става след приемането на Закона за Народното опълчение през 1880 г., подготвен от първият български министър на отбраната генерал-майор Пьотр Паренсов.

Сега феноменът „национална гвардия” се налага дори в част от постсъветското пространство. С национална гвардия днес разполага Литва, а съвсем наскоро радикалните елементи, които завзеха властта в Киев, започнаха да наричат себе си „национални гвардейци”. Доброволците от войските на т.нар. Донецка република днес воюват с украинската армия като Народно опълчение.

В този смисъл, приветствам ръководството на Министерството на отбраната, за решението му на настоящото Единадесето заседание на Обществения съвет по отбранителна политика, да дискутираме по темата “Изграждане на ефективен резерв на българските въоръжени сили”. За актуалността на темата свидетелства и проведения през месец май т.г. по инициатива на Централното военно окръжие (ЦВО) двудневен семинар по въпросите на комплектуването на Българската армия с личен състав и техника за мирно и военно време. Не случайно тогава пред присъстващите експерти от Министерствата на отбраната и вътрешните работи, ВА „Г. С. Раковски” и видовете въоръжени сили, заместник-министърът на отбраната Иван Иванов заяви, че съществува необходимост от нов закон за резерва. „Изграждането на Териториален резерв е тема, която трябва да бъде обсъдена на всички нива и трябва да създадем наш български модел. България има нужда от такава структура и ЦВО трябва да съсредоточи усилията си за решаването на този проблем заедно с всички държавни институции”, заяви заместник-министър Иванов.

След цяла поредица аргументирани експертни публикации от 1993 г. до сега и специално посветена на тази тема книга, издадена през 2005 година, стратегическото ръководство на държавата и нацията все още не е предприело конкретни практически стъпки за осъществяване на идеята за изграждане на Българска национална гвардия. Първото раздвижване на военната ни експертиза настъпи едва през 2002 г., когато политик от тогавашното управляващо мнозинство, в контекста на предстоящите масирани съкращения в БА по изпълнението на „План 2004” и в съвсем популистски план заяви, че е налице готовност за предприемане на стъпки по посока на едно бъдещо изграждане на Българска национална гвардия. Военните се хванаха за това изказване като за спасителна сламка и предприеха бързи и конкретни стъпки по въвеждането на този нов за нас вид армейски мултифункционален териториален резерв. Със заповед на генерал Никола Колев бе сформирана работна група в ГЩ на БА, която разработи Концепция за въвеждането на Национална гвардия (НГ) до 2010 г., т.е. до планираното тогава отпадане на наборната военна служба.

Тогавашният Съюзът на военноинвалидите и военнопострадалите (СВИВП) реагира почти светкавично. Още през лятото на 2002 г. подкрепихме идеята и предприетите практически стъпки на ГЩ за изграждане на Българска национална гвардия, чрез специално писмо до началника на ГЩ на БА генерал Никола Колев. И до сега стоим твърдо върху тогавашния ни анализ и изводи, а позицията ни от 2002 година остава непроменена и едва ли някога ще се промени.

За съжаление след „смяната на караула” в ГЩ през 2006 г. концепцията за НГ потъна в нечий каси или чекмеджета и остана там „замразена”, вероятно за да чака по-добри дни. Това показва липсата на каквато и да било приемственост не само при цивилната, но и при военната експертиза на МО и

БА и е свидетелство за непрекъснати и политически аргументирани обрати в плановете за изграждане на БА при всяко ново правителство. Още в първото си ТВ интервю на 27 януари 2010 г. министърът на отбраната в правителството на ПП ГЕРБ Аню Ангелов определи идеята за НГ като (цитирам) „стара и помпозна”. Вместо това Ангелов обеща на народните представители и на широката общественост изграждане на „Териториален резерв”, който следваше да се въведе чрез шумно рекламирания Закон за резерва.

Приетият през м. март и влезнал в сила през м. юни 2012 г. Закон за резерва бе посрещнат с неописуем медиен ентузиазъм, неоправдан оптимизъм и незаслужени хвалебствия. Необяснимо, защото в него не е налице необходимата конкретика, забелязват се сериозни празноти, свързани с многостепенното структуриране, изграждане, подготовка и използване на резерва на Българската армия (БА). Въпрос, отдавна решен в натовските армии. В стари и утвърдени понятия като „резерв” и „запас” се влага ново, различно и объркващо експертите и гражданите съдържание. Налице е необяснимо отстъпление от постановки, заложили в Бялата книга за отбраната, приета от 41-то НС на 28.10.2010 г. Вярно е, че смехотворните текстове за т.нар. „териториален резерв”, натоварен изцяло с функции на МВР и създаващ предпоставки за изграждане на „частни армии” на областните управители и кметовете, бяха изтеглени от вносителя. Но така бе нарушено предишно решение на законодателя – нещо недопустимо за парламентарна държава, каквато е нашата. Впрочем, целта бе да се negliжира и игнорира експертната идея за изграждане на Национална гвардия.

Законът по същество въвежда две категории военна отчетност и задължения - „доброволен резерв” и „задължителен запас” и би следвало да се нарече „Закон за резерва и запаса”. Пределната възраст за служба в резерва за офицери е 60 години, а за запаса е 63 години. По този нелогичен начин мотивираните доброволци резервисти ще служат по-малко от задължените запасни. Не се дава възможност на младежите да изпълняват доброволно наборна военна служба с последващи задължения за служба в резерва. Не се предвижда възстановяване на Школите за запасни офицери за младежите с висше образование, което ще затрудни окомплектоването с младши офицери на военновременните части и подразделения. Бившите кадрови и наборни военнослужещи не се разграничават като различни категории запасни чиновци и задълженията им като военноотчетни лица се приравняват. Това е сериозен законодателен пропуск в условията на отменената още през 2007 г. задължителна наборна военна служба. Създава се правно несъответствие и очевидна неравнопоставеност между българските граждани. В този смисъл службата в запаса на бившите наборни военнослужещи следва да се разглежда като правна възможност, а не като задължение.

Част от текстовете (чл. 56 и чл. 57, в раздел VI „Подготовка на резервистите”), касаят дейността на Министерството на образованието, младежта и науката, поради което следва да се извадят от Закона за резерва и

да се вкарат в законите за средното и висшето образование. Заложените в закона по пет часа „знания за защита на Отечеството” в часовете на класа за девети и десети клас представляват формален, повърхностен и неефективен подход за усвояване на знания, умения и навици, свързани с отбраната на страната. Такова обучение можем да наречем „Въведение в отбраната”, но не и военно обучение. До 1990 г. в средните училища в девети и десети клас, в рамките на 108 учебни часа се преподаваше предмета Начално военно обучение, включващо в себе си осем военни дисциплини. Обучението завършваше с двуседмичен военнополови лагер и бойни стрелби с АК-47. Ето това можем спокойно да наречем „начална военна подготовка”. Всичко което наблюдаваме днес оставя усещането за надделяване на политическия популизъм и липса на достатъчен експертен капацитет на една авторитетна институция, каквато е Министерството на отбраната.

Въпросната „начална военна подготовка”, която споменаваме следва да прерасне в „свободно избираем предмет” и веднъж седмично учениците да имат такова събиране в клас, а и извън него, като е било в предишните подалечни обучителни години в тази посока. И така стъпка по стъпка към доброволната наборна военна служба и задължителната такава. До това заключение идва всеки непрофесионалист в тази област, а задължително всеки военен или граждански експерт, както обичаме напоследък за се изразяваме. И това е на база фактите от проведената подготовка на учениците от средните училища в страната от военнослужещи и цивилни служители на териториалните структури на Централното военно окръжие/ЦВО/ определени със специални и нарочни заповеди на министъра на отбраната и началника на ЦВО през учебната 2013-2014 г. Общия брой на обучаващите е бил около 660 военнослужещи и цивилни служители, като същите са били разпределяни и работили по общини и райони в 2 303 паралелки на девети клас и 2 207 паралелки на десети клас, или общо 4 510 паралелки във всички 1 001 средни училища в страната ни. В година на обучението 2013/2014 г. са били проведени занятия с 11 515 ученици от девети клас и 11 035 ученици от десети клас. Закономерно идват и изводите, че въпреки затрудненията с материално-техническата база и осигуряване, факта че са минимизирани броя на провалени или не състоя ли се занятия, интересът от страна на младежите е значителен и прогресивно нарастващ, като над 70 на сто от учащите в края на подготовката изразяват явното си желание за провеждане на практически занятия с необходимо и преценено въоръжение и бойна техника. Това от своя страна изисква бърза реакция и действия от страна на Министерството на отбраната в посока подобряване и усъвършенстване на учебните занятия пред настоящата 2014-2015 година, изразяваща се като например в: да се огледат отново темите, с които се запознават учениците и се подобрят, като се преработят самите те и презентациите към тях; да се разработят методически указания за подготовка на ръководителите на занятията; да се проведат методически семинари за обучение и инструктаж на новоназначените лица за водене подготовката на

обучението през новата година, както и усъвършенстване на преподавателите от изминалата такава; да се огледат и подобрят учебните пособия в посока военното обучение, да се до стиковат и координират взаимодействията между ръководствата на училищата, инспекторатите по образованието и ръководствата на подразделенията на Министерството на обраната участващи в обучителния процес; да бъде включен Националният военноисторически музей с обучението с изнасяне на преценени тематични беседи и т.н. Тук следва да обърнем огромно внимание на подготовката и стартирането на началната военна подготовка на студентите и как на база горните данни от обучението на учениците и направените изводи в тази посока да бъде проведена тя. Стъпвайки на направеното като подготовка до момента, като: Каталога на курсовете по начална и/или специална военна подготовка/ тук ще споменем, че продължителността на курса по начална подготовка е до 90 академични часа годишно, а тези на специалната военна подготовка е не по-малко от 90 часа в зависимост от избраната военна специалност/, като студентите ще придобият знания и практически умения по определено избрана специалност от военната подготовка. На този етап всички учебни заведения са уведомени за тази обучителна възможност, като има обадили се и заинтересовани над 11 учебни заведения с близо 800 кандидати за обучение – перфектна първоначална скорост. Та сега е момента до стартирането на учебната година за студентите да се извършат необходимите административни действия в посока планирането на курсовете, зачисляването на желаещите, тесните контакти между ръководствата на висшите училища, ЦВО и Министерството на обраната и т.н. За да затворим първоначалните стъпки в посока „начална военна подготовка” или по точно повсеместна такава, следва да споменем, че са наложителни и задължителни въвеждане на законови промени за преминаване на всички служители без изключение от държавната администрация през началната военна подготовка, така както това се прилага в по-голямата част от държавите от ЕС и НАТО. /не можеш да си държавен служител ако нямаш такава/. Тези изисквания следва да се въведат чрез Закона за отбраната и Въоръжените сили на Република България, Закона за резерва и разбира се Закона за държавния служител.

Така ще изградим една добра армия от смесен тип страж на страната и в помощ на народа, по подобие на германската, която след отмяна на наборната военна служба през 2011, поддържа Корпус от наборниците-доброволци /а, ние ще работим и за възстановяване на наборната армия/, а те ще преоценят нещата и ще се върнат към предишното си наборно структуриране на армията. Така ще се реши недостига и проблема с резерва, който сега с всяка измината година, а по-точно месец се задълбочава и отива към нула хора и нула възможности. Тук ще подсетим, че наборната армия е в постоянно разположение в казармите 24 часа в денонощието и така не само се поддържа по-висока степен на бойната готовност от изцяло професионалната / тази която е на фиксирано работно време от 9 до 17 часа, неможеща да марширува, слабо дисциплинирана,

физически нездрава, визуално изпаднала, изглеждаща за жалост трагична и т.н./, а ми и в ситуации като Варна – Аксаково и други на територията на страната „свири се тревога и до 10-15 минута живата сила и техника е изнесена към бедстващите район”. Към сегашния момент сред страните от Европейския съюз и НАТО, поддържащи задължителна военна служба са: Австрия, Кипър, Дания, Естония, Финландия, Норвегия / да не забравяме, че преди една година там бе въведена задължителна военна служба за дамите, а като добавим и факта, че норвежец ще е новия шеф на НАТО, както да мислим и действаме, нали и и и и/, Швейцария / тук знаем как стоят нещата/, Гърция / тук имаме и системата на откупуване, та от 1000 евро в момента от една година откупуването е 2 000 евро, така се е практикувало и у нас/ и Турция.

И пак да подчертаем - така стъпка по стъпка към доброволната наборна военна служба и задължителната такава, защото предимствата са очевидни, а и традициите в Българската армия и нейното изграждане са задължителни..

Какво е състоянието на Резерва на БА днес? Според статистиката, всяка година по естествен път не по-малко от 7000 подготвени резервисти преминават пределната възраст за служба в запаса. Голяма част от внушителната на пръв поглед численост на подготвените резервисти (според някои експерти през 2011 г. такива са 1,7 млн. граждани, а според други – много повече) със сигурност ще се окаже нереална, куха цифра. Резервистите ще стават все по-малко, все по-търсени и все по-ценни за държавата. Никой не може и да предполага колко от тях и от колко време са емигранти в чужбина или хора с влошено здравословно състояние, правещи ги негодни за военна служба. Точните цифри не могат да се очертаят при извикване за справка, а само при провеждане на реални мобилизационни сборове. При това положение будят недоумение изявленията на високопоставени фактори преди две-три години, че военнотчетните лица ще бъдат сведени до 50-60 хиляди души. Наскоро научих, че запасните с мобилизационни назначения ще бъдат сведени до 30 хиляди души. В тази връзка, ние от СВВП питаме: С каква цел се извършва това ненужно лимитиране на военнотчетните лица? При това положение, вероятно при широкомащабна криза или състояние на война, стотици хиляди запасни чиновци с различна степен на военна подготовка и квалификация, ще се осведомяват за хода на бойните действия от домашните си радиоапарати и телевизори.

Според сега действащото законодателство, регламентирано в чл. 59 от Закона за резерва на ВС на РБ и чл. 44-50 от Правилника за приложението му, всички български граждани, които отговарят на определени условия, могат чрез ЦВО и регионалните му структури, да кандидатстват и се запишат в „курсове за начална военна подготовка”. След успешно завършване на курса, в обем от 90 учебни часа, полагат военна клетва и им се присвоява военно звание от резерва. Личното ми мнение е, че минималната подготовка на новобранците следва да е не по-малко от 90 дни, прекарани в казармени и полеви условия. В противен случай ще разчитаме на резерв с ниска степен на подготовка и боеспособност.

И тук не бива да изпадаме в голям ентузиазъм, тъй като числеността на доброволния резерв, според „Бялата книга” и „План 2014”, е сведена до 3150-3400 души. За съжаление тези цифри предизвикват смесени чувства между тревогата, смеха и тъгата.

Какво е състоянието на действащата армия? В общата численост на мирновременната армия при двата документа („Бяла книга” и „План 2014”) също се явяват разлики. В първия БА е с численост 26 000 души, а във вторият – 26 100. Не става ясно бройката на резервистите къде е заложена – в тази численост или извън нея. Защото ако от целия бъдещ състав на БА извадим 2380 цивилни служители и примерно 3150 резервисти, ще получим **20 570 кадрови военнослужещи**. Т.е. получава се почти същата цифра като след **Ньойския диктат**. Но ако тези резервисти ги прибавим към мирновременния състав, ще получим 29250 души. Пак нещо не се връзват цифрите. Поради това експертите започват да се питат – това сериозни документи ли са или някакви халваджийски тефтери. А може би това е целта на занятието – манипулативната игра с цифри да предизвика пълно объркване както между тези, които сега служат в БА, така и в обществото като цяло. И така до края на 2014 г., когато сухопътните войски, най-многобройните в БА, **трябва да замръзнат на 14 000 души**. Така е записано в т.нар. „Бяла книга”.

В тази връзка е необходимо много прецизно да се обсъди въпросът дали въвеждането на Териториален резерв или Национална гвардия да не се извърши с отделен закон, а наличието и основните му функции да се разпишат най-общо в Закона за резерва. Такова „разделение на труда” ще структурира по-прецизно системата за национална сигурност и отбрана и ще възпрепятства евентуални нови опити за последващи съкращения в кадровата армия. Освен това, добре известно е, че формированията тип Национална гвардия се възприемат като войски за териториална отбрана, а не като настъпателни групировки.

Отдавна наши военни специалисти твърдят, че териториалната разпръснатост на по-малките населени места (селца, махали и колиби) сериозно ще възпрепятства воденето на военния отчет и мобилизацията. А този проблем тепърва ще възпрепятства кадровото обезпечаване в мирно и военно време на съвременната БА. Тенденцията към прекомерно свиване на личния състав на военните окръжия и отслабване на капацитета на военните сектори, допълнително ще усложняват обстановката по воденето на отчет и бързата мобилизация на резервистите. Тепърва ще трябва да се разработят и задачите, свързани с принципа на самостоятелността, т.е. със способността на частите и подразделенията да изпълняват възлаганите им задачи по териториалната отбрана със собствени сили и средства. В този смисъл добре е да вникнем в казаното от американския генерал Дуайт Айзенхауер: „Плановете са нищо – планирането е всичко!”.

Като имаме предвид и това, което чертае или по точно нахвърля визия – 2035 за Въоръжените ни сили - „След 20 години България ще разполага с 680 хиляди души от 18 до 32 години за набиране на контингент за въоръжените сили”/ и **КВО от ТУЙ, А ...**/ от конференция по научно-приложния проект „Визия за развитие на въоръжените сили на Република България до 2030 г.” – проведен форум във Военна академия „Г. С. Раковски”” . както и други подобни изключителни научни изследвания и изказвания събрани към момента в около 900 страници и в очаквано на резюме от 80-100 страници, което като начало на процеса за визията на отбраната и въоръжените ни сили за дългосрочен период е добре за мисъл и изграждане на една по-мощна визия, но не само на и от определен „елит”, а на и от всички български воители милеещи и работещи **„На Ползу Роду и Отечество Наше”** и е хубаво думите „Съжалявам за това, че може би не намерихме най-широкия форум, на който можеха да бъдат предоставени тези разработки” отекне в ушите и главите на експертната общност и същата се събере и направи необходимото за Родината си иначе ще си останем с **„А дано, а ма на дали”**.

С поздрав от 100 годишния девиз на Съюза на военноинвалидите и военнопострадалите **„ВСИЧКО ЗА БЪЛГАРИЯ”**.

P.S.1 Имайки предвид сакралната дата, на която се провежда заседание № 11 – 4 юли се надяваме да ни позволят да възстановим армията си, честа и достойнството на българския войник или по точно новото ръководство на армията ни, което встъпи преди няколко дни да са живи и здрави и да знаят, че ще бъдат подкрепени от нас във всяко разумно възстановяване, да докажат и с доблест и с мъжество да отвоюват необходимото за държавата ни, за да ни има.

P.S.2 На база получените в последния момент/няма лошо/ информация по Справка за провеждането на Прегледа на структурата на въоръжените сили и Научно приложен проект „Визия за развитие на въоръжените сили на република България до 2035 година” добавяме на първо време изхождайки от „Ефективното развитие и успешно функциониране на въоръжените сили е основано на приемлив баланс между: от една страна необходимия отбранителен потенциал и ресурсите за неговото достигане; и от друга, реалните възможности на държавата за постигане на ресурсна осигуреност на отбраната и сигурността” Обществения съвет на заседанието си да вземе решение и да го предостави на държавните институции и следващото Народно събрание, че настояваме и изискваме увеличение на бюджета за отбрана и той от сега мижавите 1,2-3 да стане за 2015 година 1,8-9, като в следващите години достигнем 2,6 параметърът, при който бе записано и влизането ни в НАТО.

P.S.3 Имайки предвид политическата ситуация в страната и предизборната ситуация, решение на съвета може и да бъде обръщение до народното събрание и парламентарните групи в него да приемане на Законопроекта за изменение и допълнение на закона за отбраната и въоръжените сили на Република България в рамките на това събрание.

Информационни източници:

1. Бяла книга за отбраната и Въоръжените сили на Република България, приета от 41-то Народно събрание, декември 2010 г.;
2. Закон за резерва на ВС на РБ, обн. ДВ бр. 20, 9 март 2012 г., в сила от 10.06.2012 г.;
3. ПМС № 333 от 29 дек. 2010 г. за приемане на План за развитие на ВС на РБ до 2014 г., в сила от 07.01.2011 г.;
4. Манол Тенчев, Българската национална гвардия – поглед към бъдещето, Военно издателство, София, 2005 г.;
5. Материали от двудневен семинар на Централното военно окръжие във ВА „Г. С. Раковски” на тема: „Предизвикателства при комплектуването на Въоръжените сили на Република България с личен състав и техника за мирно и военно време”, м. май 2014 г.
6. Материали от сайтовете: отбрана.ком,; пан.бг,; Министерството на отбраната и други.